

Palba, úder a manévr

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora I. N. Vorobjeva, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 6/1982.

Palba, úder a manévr jsou nejdůležitější součástí boje a operace. Jejich vztah a vzájemná spojitost určují obsah a charakter bojové činnosti. Ve všech dobách se vojévůdci snažili převýšit nepřítele v umění manévrování, předstihnout ho ve vedení úderu a po zavedení střelných zbraní dosáhnout spolehlivého palebného zničení.

Nejlepší tradice ruské válečné školy ve vztahu k organizaci pružného manévru, vedení rozhodujících úderů na nepřítele a dovednému využití palebné síly vojsk byly přijaty a rozmnoženy sovětským vojenským uměním. Nejkoncentrovanější vyjádření to našlo v teorii hluboké útočné operace, která byla rozpracována sovětskou vojenskou teorií v třicátých letech a byla reálně uskutečňována v činnosti sovětských vojsk při porážce německé fašistické armády v letech Velké vlastenecké války.

Rozvoj vojenského umění v poválečném období silně zapůsobil na hlavní prvky boje a operace — na palbu, úder a manévr, novým způsobem ovlivnil jejich obsah. Cílem článku je ukázat, jak se v průběhu válek měnil charakter palby, úderu a manévru a jaké tendence se projevují v jejich rozvoji v důsledku vlivu nových prostředků ozbrojeného zápasu v současné době.

Vývoj palby, úderu a manévru v průběhu válek

Palba, úder a manévr jsou nejstaršími kategoriemi vojenského umění. V důsledku rozvoje bojových prostředků se měnily jejich obsah, úloha a místo v boji, sražení a operaci.

Situace se rozhodujícím způsobem změnila ve druhé světové válce, kdy válčící strany začaly hromadně používat tanky, letectvo, dokonalejší dělostřelectvo a automatické (většinou) ruční zbraně. Zvýšení úlohy palby v operaci a boji mělo velký vliv na způsoby bojové činnosti. Podstata útoku různého rozsahu tkvěla ve spojení silné palby a rozhodného postupu vojsk. Průlomem zpravidla předcházelo ničení ne-

přátelské obrany palbou, a to vedením hromadných dělostřeleckých a leteckých úderů.

V průběhu Velké vlastenecké války prokázalo sovětské velení velké umění při přípravě a využívání palby. Jednou z efektivních forem palebného zabezpečení činnosti vojsk v útoku byl dělostřelecký a letecký útok.

Palba zpevňovala rovněž obranu, zvyšovala její aktivnost a odolnost. Síla obrany tkvěla především v palebném zabezpečení. Obránce využíval ženijně upravené čáry a prostory a používal palby k odvrácení nebo zpomalení útoku nepřítele. Účinnými metodami plnění palebných úkolů v obraně sovětských vojsk byly: nepohyblivá a pohyblivá přehradná palba, pa-

lebné napadení na dalekých přístupech a soustředěná palba. Ke zmaření útoku nepříteli se kromě toho v některých obranných operacích používala dělostřelecká a letecká protipříprava.

V důsledku zvětšení palebné síly vojsk a jejich pohyblivosti se změnil i obsah úderu. Ve druhé světové válce byl úder veden nejen silami pěchoty a jezdeckta, ale představoval mohutnou palbu dělostřelectva a úderů letectva ve spojení s činností pěchoty, tanků a samohybných děl. Hloubka zteče bez zastávky v letech Velké vlastenecké války dosáhla až 2–3 km i více, průměrné tempo útoku střeleckých vojsk se pohybovalo od 20–30 km, tankových vojsk až 30–40 km i více.

Současně s palbou a úderem doznal podstatné změny i manévry. Neustále se zvětšoval jeho podíl v bojích a operacích. Je dokázáno, že v průběhu druhé světové války činily různé přesuny vojsk přibližně 40 % celkové doby jejího trvání. Bylo charakteristické, že manévru bylo široce využíváno nejen do zahájení bojové činnosti, ale i v jejím průběhu s cílem soustředování vojsk na směrech, kde se projevily úspěchy, upevnění obsazených čar a prostorů, dalšího narůstání bojového úsilí a nahrazení útvarů, které ztratily bojeschopnost atd.

O zvýšení úlohy manévru v operacích sovětských ozbrojených sil v minulé válce svědčí tyto ukazatele. Jestliže při přípravě a vedení strategických útočných operací v roce 1943 se zúčastnilo přeskupení 10–13 vševojskových a tankových armád, pak v závěrečném období války se tento počet zvětšil dvakrát i více. V souladu s tím se zvětšovaly i vzdálenosti, na které se vojska přesunovala (od 200 do 1000 km i více).

Novým druhem manévru ve Velké vlastenecké válce byla přepadová činnost, které využívaly zpravidla rychlé skupiny frontu a armád při jejich rozvíjení úspěchu v hloubce obrany nepříteli. Operační přepadová činnost představovala rozhodný manévry tankových, mechanizovaných a jezdeckých svazků s cílem obsadit nebo zničit nejdůležitější objekty, dezorganizovat velení, narušit komunikace, zmařit manévry a přeskupování vojsk nepříteli a napomáhat v postupu vlastním vojskům, která útočila čelně. Hlavními způsoby plnění

úkolů rychlými skupinami byly hluboké obchvaty a obejítí, překvapivé výpady, úderu na nepříteli z různých směrů, obsazení komunikačních uzlů, blokování velkých měst a osídlených prostorů.

Neustále se rozšiřovala sféra používání manévru. Ve Velké vlastenecké válce ho využívaly nejen mohutné síly pozemních vojsk, ale i letectva.

Velkým rozmachem byl charakterizován i manévry vojsky PVO. Bylo to používáno s cílem vytváření potřebných uskupení sil a prostředků k obraně životně důležitých center státu, vojsk frontů, strategických záloh, týlových prostorů, komunikačních uzlů atd. Hlavními způsoby uskutečnění takového manévru bylo přesunutí svazků a útvarů PVO z hloubky státu, kromě toho i jejich přeskupení podél fronty.

Důležitou součástí strategického manévru sovětských ozbrojených sil bylo velké přeskupení vojsk při přípravě tažení na Dálném východě. Za poměrně krátkou dobu byly přesunuty v létě roku 1945 ze západu na východ: dvě velitelství frontu, tři vševojskové a jedna tanková armáda, značný počet svazků a útvarů druhů vojsk a speciálních vojsk. Současně s tím byl uskutečněn široký manévry přímo v rámci frontů na válčišti Dálného východu, kterého se zúčastnilo přes 30 svazků.

Ve Velké vlastenecké válce sovětské velení projevilo tak vysoké umění při organizaci a vedení manévrovací činnosti ve velkém rozsahu.

V průběhu války v důsledku vlivu změn v prostředcích ozbrojeného zápasu probíhal tak nepřetržitý vývoj hlavních prvků boje, sražení a operace — palby, úderu a manévru. Měnil se jejich obsah a současně s tím se komplikovala jejich organizace a uskutečňování.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války v celku svědčí o tom, že úder tak jako i manévry nabývá na plné síle jen tehdy, je-li spolehlivě zabezpečen palbou. Zákonitým důsledkem narůstání palebné aktivity vojsk, jejich palebné a úderné síly, pohyblivosti a manévrovosti bylo podstatné zvýšení rozhodnosti bojové činnosti, jejího prostorového rozmachu a dynamiky v průběhu válek, dále i úlohy faktoru času a překvapení, důležitosti přesné součinnosti sil a prostředků a pevného velení vojskům.

Nejdůležitější tendence rozvoje palby, úderu a manévru v soudobé operaci a boji

V současné době, kdy v důsledku vědeckotechnického pokroku se zásadně změnila materiální základna armád, zvýšily se efektivnost a technická pohotovost

zbraní a bojové techniky, spolehlivost a univerzálnost prostředků zabezpečení bojové činnosti a velení vojskům (silám), dochází k dalším změnám v obsahu a

vzájemné spojitosti palby, úderu a manévru. Přitom na jedné straně se prohlubují ty tendence, které se projevují v jejich rozvoji v minulých válkách, na druhé straně se objevuje nemálo nových rysů. To se vztahuje především k **úloze palby v operaci a boji**. Jaderný a palebný potenciál armád se podstatně zvýšil. Vznikla možnost úplného zničení nepřítele na velkých prostorech, možnost zničení jeho uskupení vojsk (sil) a dalších objektů nejen taktického a operačního, ale i strategického významu na frontě a v hlubokém týlu v několika sekundách.

V důsledku toho se jaderné údery a palebné působení klasickými zbraněmi na nepřítele změnily v **jeden z rozhodujících faktorů rozvoje přípravy a vedení operace a boje**. Zvláště výrazně se to projevuje v charakteru soudobého útoku, který se stává v podstatě komplexem čtyř prvků: jaderných úderů, palby, úderu a manévru vojsky za rozhodující úlohy jaderného a palebného ničení. Plnění jakéhokoli útočného úkolu se uskutečňuje především ničením nepřítele jadernými a palebnými úderými a zakončuje se využíváním jejich výsledků vojsky v útoku. Palba klesá vojskům cestu a zabezpečuje jejich postup tím, že ničí cíle a objekty, které jim brání v útoku, maří manévry záloh nepřítele a ztěžuje obnovení narušeného systému obrany.

Neustále narůstající **jaderný a palebný potenciál vojsk je základem změn způsobů ničení nepřítele v útoku**. V minulých válkách, kdy hlavní úsilí vojsk bylo zaměřeno zejména na cíle a objekty nepřítele, rozmístěné v jejich bezprostřední blízkosti, útočník mohl dosáhnout zničení uskupení obránce jen postupným vyřazováním jeho živé síly a palebných prostředků. To vázalo manévry vojsk, předurčovalo metodiku rozvíjení bojové činnosti a nakonec negativně ovlivňovalo tempa průlomu obrany.

V soudobých podmínkách se situace zásadně změnila. Prakticky neomezený dosah prostředků ničení a jejich stále rostoucí efektivnost vytvářejí podmínky k dalšímu rozšíření sféry palebného působení na obranu. V důsledku toho má útočník možnost vést mohutné jaderné a palebné údery ne postupně, ale současně do celé hloubky obranného uskupení nepřítele. Rostoucí možnosti jaderných a palebných prostředků naléhavě vytyčily problém včasného využití výsledků těchto úderů vojsky. Tak vznikl i problém zabezpečování současného působení na nepřítele nejen v dotyku, ale i v hloubce jeho uskupení. Je řešen dalším zdokonalováním vojskového letectva, rozvojem vzdušných výsadekových vojsk a způsobů jejich použití. Silný úder

palbou a vojsky na nepřítele do celé hloubky jeho sestavy zabezpečuje rychlé ochromení odolnosti nepřátelské obrany a vedení útoku ve vysokých tempech. V podstatě je toto vše dalším rozvíjením teorie hluboké útočné operace, které úspěšně využívala sovětská vojska ve Velké vlastenecké válce, avšak na principiálně nové materiální základně.

Tím, že palba nabývá na nové kvalitě díky své rostoucí síle, rozhodným způsobem ovlivňuje i rozvoj způsobů přechodu vojsk do útoku. Na rozdíl od minulosti, kdy v důsledku nedostatečně vysoké efektivnosti prostředků ničení i nízké pohyblivosti pěchoty byla vojska nucena zahajovat útok z přímého dotyku s nepřítelem, pak v současných podmínkách je doplňován tento způsob průlomem obrany z chodu po přesunutí úderného uskupení z hloubky. Útok z chodu se stává jedním z nejdůležitějších způsobů činnosti vojsk v útoku.

V důsledku působení palebného faktoru jsou zdokonalovány mnohé další prvky přípravy a vedení útočné operace a boje: — samotný obsah bojových úkolů svazů a svazků,

— způsoby vytváření úderných uskupení vojsk (sil) a jejich operační (bojové) sestavy,

— systémy součinnosti, zabezpečení a velení atd.

Růst jaderné a palebné síly vojsk měl vliv i na způsoby vedení obrany. Obránce s využitím síly jaderných a palebných úderů je dnes schopen nejen oslabit a značně vyčerpat nepřítele, ale i zmařit jeho útok a rychle změnit nevýhodný pro něho poměr sil a prostředků a v krátké době vytvořit podmínky pro přechod z obrany do útoku. Vysoká nasycenost obrany bojovými prostředky umožňuje obránci plnit mnohé úkoly aktivními a útočnými metodami, tj. vedením hromadných jaderných a palebných úderů, protiúderů a skutečným manévrem proti opatřením nepřítele.

Palba v dnešním jejím pojetí je tedy v současné době základem všech nejdůležitějších změn ve formách a způsobech přípravy a vedení soudobé bojové činnosti. Růst úlohy palby v operaci a boji se projevuje i v minulosti. Nebyl však nikdy tak všeobšíhlý a globální jako nyní. Ve druhé světové válce se palba změnila ve faktor operačního významu. V současné době dochází k dalšímu rozvíjení této tendence. Palba v jejím širokém smyslu nabývá na velkém strategickém významu.

Z toho vyplývá, že **organizátory jaderného a palebného ničení jsou nyní nejen taktické a operační stupně, ale i strategické**

ký stupeň velení. Je známo, že v letech Velké vlastenecké války Hlavní velení ovlivňovalo organizaci palebného ničení nepřítele v útočných operacích především kvantitativním a kvalitativním posilováním frontů dělostřelectvem ze zálohy Hlavního velení a letectvem. To je v současné době nedostatečné. Strategické velení, které má přímo podřízené jaderné prostředky, může

- zásadně ovlivnit průběh ozbrojeného zápasu,

- udržovat v bojové pohotovosti odpovídající uskupení raketových prostředků a letectva,

- sladovat bojové úsilí druhů ozbrojených sil, které se zúčastní vedení jaderných úderů na nepřítele,

- řídit činnost vojsk (sil) k využívání těchto úderů,

- organizovat manévry jadernými údery.

Podstatně se mění i úloha orgánů velení operačních a taktických stupňů při organizaci a vedení jaderného a palebného ničení, v obsahu a metodách jejich práce. Na základě zkušeností ze cvičení je možné udělat závěr, že v souvislosti s účastí velkého množství různých prostředků ničení v soudobé operaci je jedním z hlavních úkolů vševojskového velitele, jako hlavního organizátora jaderného a palebného ničení, dovedně organizovat přesnou součinnost sil a prostředků, které se podílejí na plnění tohoto úkolu. Proto je důležité, aby velitel přesně stanovil způsob a stupeň jaderného a palebného ničení uskupení nepřítele na hlavním a jiných směrech a tak rozdělil úsilí raketových vojsk a dělostřelectva, letectva a jiných palebných prostředků k zabezpečení maximální efektivity palby všech druhů. **I když organizace a uskutečnění jaderného a palebného ničení tvoří vpravdě jeden z rozhodujících úkolů veškeré činnosti v oblasti velení vševojskových velitelů, pak úroveň jejich dovedného řízení palby je nutné hodnotit jako nejdůležitější ukazatel jejich operačně taktické připravenosti.**

Současně s palbou neustále pokračuje zvěšování významu úderu v operaci a boji. Současný úder není chápán jen jako rozhodný postup vojsk ve spojení se silnou palbou k dokončení zničení nepřítele, ale rovněž jako zvláštní a velmi důležitá forma operačního (bojového) použití jiných druhů ozbrojených sil — raketových vojsk strategického určení, letectva a vojsk PVO. Jeho podstata tkví v současném nebo postupném ničení uskupení vojsk, pozemních a vzdušných objektů nepřítele mohutným působením jaderných zbraní, klasických prostředků ničení a vojsk (sil).

Pro úder jsou charakteristické v podstatě stejné tendence jako pro palbu, která je základem úderu. Palba a úder se vzájemně doplňují. Jaderné a palebné ničení bude jen tehdy účinné, budou-li jeho výsledky realizovat vojska (sily). To znamená, že palba bude zakončena jejich úderem. Totéž platí i o úderu. Bez silné palby je v soudobých podmínkách odsouzen k neúspěchu.

Úder, tak jako i palba, v závislosti na počtu zúčastněných sil a prostředků a dosažených výsledcích, může mít strategický, operační nebo taktický význam. Strategický úder je kategorie vojenského umění, která je vlastní podmínkám jaderné války. Strategických výsledků v procesu válečné činnosti v minulých válkách bylo dosahováno zpravidla komplexem tažení a operací silných uskupení vojsk. V soudobých podmínkách jich bude dosahováno jadernými údery a údery strategických uskupení vojsk. Údery operačního a taktického významu jsou organizovány a vedeny silami a prostředky svazů, svazků a útvarů. Jejich cílem je způsobit takové ztráty protistojícímu uskupení nepřítele nebo jednotlivým prvkům jeho operační (bojové) sestavy, které by značně vyčerpaly (oslabily) bojovou odolnost nepřítele a napomohly úspěšnému plnění bojových úkolů, stanovených vojskům.

V průběhu operací a bojů vedou svazy, svazky a útvary celou řadu různých, svým charakterem vzájemně spojených úderů co do cíle, prostoru a času. Dělí se na hlavní a jiné, které v sobě zahrnují údery různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. Společným charakteristickým rysem rozvoje teorie a praxe přípravy a vedení těchto úderů je různorodost forem a způsobů jejich uskutečňování. To závisí na stále větším množství sil a prostředků, které působí ve válce. Jestliže v první světové válce byly hlavními druhy úderů údery pěchoty, jezdecké a dělostřelectva, pak ve druhé světové válce k nim přibývaly údery letectva, tanků, raketometů a vzdušných výsadkových vojsk. V poválečném období se obohatila teorie úderu takovými pojmy, jako je raketový jaderný, raketový dělostřelecký, vrtulníkový a jiné údery.

Ve spojitosti se zdokonalováním raket a jejich vyzbrojením jadernými hlavicemi stávají se raketové jaderné údery jednou z nejdůležitějších forem vedení jaderné války. Raketovému jadernému úderu jsou vlastní: velká ničivá síla, prakticky neomezená hloubka působení a nemožnost zabránit jejich účinkům, rychlost a vysoká přesnost ničení.

Vedení raketových jaderných úderů je spojováno s údery pozemních vojsk a

letectva. V obsahu úderů každého druhu ozbrojených sil, rovněž i ve způsobech jejich vedení je mnoho nového. Tak např. letectvo s použitím různorodých jaderných a klasických zbraní je schopno rychle a s velkou přesností vést úderu na cíle o malých rozměrech a na pohyblivé objekty za složitých meteorologických podmínek a v noci, prakticky do celé hloubky sestavy nepřítele.

Ve srovnání s minulou válkou se podstatně změnil obsah úderu pozemních vojsk. Takový úder zahrnuje komplex jaderných a palebných úderů, které vedou raketová vojska, dělostřelectvo a letectvo ve spojení s úderem motostřeleckých, tankových a vzdušných výsadkových svazků a útvarů. Svým charakterem se stal úder pozemních vojsk **obrněným úderem.** Jeho základem je činnost motostřeleckých a tankových útvarů, které jsou vyzbrojeny obrněnými vozidly s mohutnými palebnými prostředky, schopnými rozhodně útočit a rychle překonávat hluboce členěnou obranu nepřítele. Úspěch jejich úderu ovšem závisí na rychlosti a spolehlivosti palebného ničení obrany, zvláště jejího protitankového systému, dále i na překvapení a rozhodnosti útoku.

Příprava a vedení úderů bude v současné době uskutečňována ve složitějších podmínkách, než tomu bylo v minulosti a za aktivního působení nepřítele proti vlastním vojskům. To vyžaduje jejich dokonalou organizaci a všestranné zabezpečení. **Hlavní podmínkou úspěšného úderu je dovedná volba způsobů jeho vedení.** V tomto směru jsou poučné zkušenosti z Velké vlastenecké války. Každá útočná operace, řízená sovětským velením, se vyznačovala originalností zámyslu a různorodostí vedení operačních úderů.

V soudobých podmínkách jsou vytvářeny ještě větší množství k vedení různorodých způsobů úderů. Nejčastější to budou zvláštní kombinované pozemní a vzdušné úderu, vedené z různých směrů — čelní, boční a z týlu, současně do celé hloubky operační sestavy nepřítele. Tak jako v minulé válce, budou k vedení úderů volena slabá, nejvíce zranitelná místa. Kromě toho použití jaderných zbraní umožňuje vést hlavní úder i proti nejsilnějšímu nepřátelskému uskupení. To zvyšuje úlohu čelních úderů, které zabezpečují rozdělení obrany nepřítele na části, získat potřebný čas a rozvíjet útok ve vysokých tempech.

Bojové zkušenosti svědčí o tom, že efektivnost úderů je přímo závislá na umění soustřeďovat síly a prostředky na zvolených směrech. Principu vedení hromadného úderu na nepřítele v rozhodujícím čase a na rozhodujícím místě v široké mí-

ře a dovedně využívalo sovětské velení v operacích Velké vlastenecké války. Velení s využitím pružného manévru vytvářelo potřebnou převahu v silách a prostředcích na úseku průlomů ($2-5\times$ v živé síle, $3-6\times$ v tancích, $4-10\times$ v dělostřelectvu), což zabezpečovalo rychlý průlom nepřátelské obrany. Metoda vedení hromadného úderu na zvoleném úseku, bez ohledu na zásadní změny v prostředcích ozbrojeného zápasu, neztratila na svém významu ani v soudobých podmínkách. Soustřeďování sil a prostředků musí být ovšem spojeno s jejich nezbytným rozptýlením podél fronty a do hloubky. Vojska budou působit na základě principu: přesunutí z hloubky v rozčleněných sestavách, soustředění sil na krátkou dobu k úderu a potom opětné rozptýlení.

Jedním z faktorů zabezpečení úspěšného úderu je jeho vedení s překvapením. Významných výsledků v celé řadě operací bylo dosaženo především proto, že sovětskému velení se podařilo utajit jejich přípravu a překvapivě zahájení úderů. Těchto zkušeností je důležité tvůrčím způsobem využívat i v současné době v operační přípravě generálů a důstojníků, zejména proto, aby bylo zdokonalováno jejich umění uskutečňovat maskovací opatření, klamat nepřítele o místě a době vedení úderů a organizovat boj s nepřátelským průzkumem.

Úderná síla svazů a svazků může být v plné míře realizována ve vševojskových operacích jen za podmínky přesné sladění úsilí různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk co do cíle, místa a času. Při organizaci vedení úderu je nutné přesně určit:

- kdo, kdy a jakým způsobem plní bojové úkoly,
- sladění palby a postupu vojsk,
- zabezpečení jejich obrany před úderem ze vzduchu,
- způsob obnovení narušeného systému součinnosti a velení vojskům.

Je důležité dosáhnout nepřetržitého vedení úderů na nepřítele v průběhu bojové činnosti. V minulých válkách bylo dosahováno nepřetržitosti bojového úsilí vojsk zejména postupným zasazováním čerstvých sil do sražení z hloubky. Takový způsob zabezpečení nepřetržitosti útoku si uchovává svůj význam i v současné době. Ovšem neúčinnějším mobilním prostředkem narůstání bojového úsilí je vedení jaderných a palebných úderů. To umožňuje rychle působit na nepřítele a vytvářet podmínky k tomu, aby byl v nejbližší době změněn poměr sil ve vlastním prospěch. V tomto případě činnost vojsk směřuje k plně-

mu využít výsledků jaderného a palebného ničení a k rozvíjení dosaženého úspěchu. Pouze za předpokladu neustálého udržování rozhodující převahy v silách a prostředcích nad nepřítelem na hlavním směru a v průběhu celé operace je možné dosáhnout jeho úplného zničení.

Proto si úder stále více udržuje v soudobém vojenském umění svůj význam jako jedna z nejdůležitějších forem plnění strategických, operačních a taktických úkolů. Svým obsahem prochází úder hlubokými kvalitativními změnami. Na jedné straně se projevuje zesílení vzájemné spojitosti s palbou a manévrem, na druhé straně se zvětšuje samostatnost a určitá autonomie, protože úder může být veden do velké hloubky.

Růst palebného a úderného potenciálu vojsk a letectva ovlivňuje **manévr**. V současných podmínkách jeho význam značně vzrostl. Je to podmíněno změnou charakteru operací a bojů, zvláštní dynamikou jejich vedení, v celé řadě případů bez souvislé fronty a ve spojitosti s tím s možností uskutečnit překvapivé obchvaty, hluboká obejít a odtržení mobilních uskupení od hlavních sil na velkou vzdálenost a vedení úderů na nepřítele z různých směrů. Dovedné manévrování umožňuje získat a udržet iniciativu, zmařit zámysl nepřítele, vnutit mu svou vůli, rozhodným způsobem soustředit úsilí na hlavních směrech, směle a aktivně působit ve změněné situaci.

Při vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní patří mezi **nejdůležitější úkoly manévru**:

- zabezpečení možností, aby vojska rychle a plně využívala výsledků jaderného a palebného ničení,
- včasné vyvedení vojsk z pod jaderných úderů nepřítele (protijaderný manévr),
- rozhodné překonávání pásem radioaktivního zamoření, závalů a zatopených prostorů,
- obnovení bojeschopnosti úderných uskupení, která byla napadena jaderným úderem.

Jednou z důležitých tendencí rozvíjení manévrovací účinnosti je zvětšení jejího rozmachu. Manévr již v letech Velké vlastenecké války nabyl na strategickém charakteru. V minulosti byl ovšem takový manévr uskutečňován zejména v rámci jednoho válčiště a byly jen ojedinělé případy jeho využití mezi jednotlivými válčišti. Strategický manévr v současné době může mít charakter mezikontinentálního rozmachu. To je podmíněno existující materiálně technickou základnou v některých

armádách. Např. v armádě USA k zabezpečení strategických přeprav je plánováno využít více než 700 těžkých dopravních letounů a více než 400 různých lodí. Kromě toho jsou připravovány potřebné strategické zálohy, divize dvojí dislokace a síly rychlého zasazení.

V soudobých podmínkách vznikly **takové nové druhy manévru, jako např. manévr jadernými úderem, raketový a protiraketový manévr, obchvat ze vzduchu, manévr vzdušnými výsadečnými vojsky a jiné.** Jedním z efektivních druhů manévru je manévr jadernými úderem. Je uskutečňován s cílem soustředit jaderné úsilí na rozhodujících směrech nebo zničit cíle pro jaderné úderem. Manévr jadernými a palebnými úderem musí být spojen s manévrem vojsky (silami), která zabezpečují realizaci výsledků jaderného a palebného ničení. Vzniká přitom ovšem určitý rozpor. Může-li být manévr jadernými úderem uskutečňován do celé hloubky jednotlivých válčišť, pak manévr vojsky je omezen možnostmi dopravních prostředků. Z toho vyplývá nutnost široce využívat manévru vojsky vzduchem. **Zejména ve spojení jaderné (palebné) síly, pozemní a vzdušné mobilnosti vojsk (sil) tkví hlavní zvláštnost a přednost soudobého manévru.**

Obchvat ze vzduchu, jak to vyplývá ze zkušeností z minulých válek, může být organizován k vyzazení operačně strategických, operačních a taktických výsadek do týlu nepřítele, k překonávání důležitých terénních čar, rozsáhlých pásem radioaktivního zamoření, závalů, zatopených prostorů, k obsazení předmostí na vodních tocích atd. Přednost tohoto druhu manévru tkví v tom, že zabezpečuje vysokou pružnost a získání času, kromě toho může být uskutečněn na velké vzdálenosti nezávisle na stavu obrany nepřítele a pozemních komunikací.

Přeprava vojsk vzduchem je ovšem složitá záležitost. Podle doporučení amerických odborníků je zapotřebí k přepravě jejich vzdušné výsadekové divize asi 800 koloběhů těžkých vojenských dopravních letounů. Kromě toho je nezbytné velké množství prostředků letectva k zabezpečení vyzazení a činnosti vzdušného výsadku.

Organizace a uskutečnění jakéhokoliv manévru bude v současné době probíhat ve složitě, často kritické situaci. Nepřítel udělá všechno pro to, aby ztížil nebo zmařil manévr. V takových podmínkách se musí zvláště projevit organizátorské schopnosti velitelů a štábů. **Umění manévrování tkví v předjetí nepřítele při vedení jaderných a palebných úderů, v rozvíjení vojsk (sil) a vedení útoku.** V minulých válkách hrál významnou úlohu faktor času při

zabezpečení úspěchu manévru. V současné době, za existence silných a rychle působících prostředků ničení a vysoké pohyblivosti vojsk, je velmi důležité dosáhnout rychlého uskutečnění pochodů, přeskupení a změn v rozmístění letectva. To umožňuje dosáhnout překvapení v činnosti, zaujmout vzhledem k nepříteli výhodnější postavení, ničit jeho uskupení po částech a mařit jeho manévry. K předejití nepříteli při uskutečnění manévru je ovšem nutné znát situaci a stav jeho vojsk, jejich možnosti, včas zjistit jeho zámysl. Získání času při uskutečnění manévru kromě toho v mnoha směrech závisí na jeho dokonalém zabezpečení: na včasné přípravě os přesunu, rychlosti obnovení komunikací, vybudování obížděk v prostoru soutěsek, komunikačních uzlů, záložních přeprav přes vodní překážky, na vytvoření zásob materiálních prostředků atp.

Významným rysem manévrovací činnosti sovětských vojsk byla vždy jejich vysoká aktivnost a rozhodnost. Na základě bohatých bojových zkušeností sovětských ozbrojených sil v letech Velké vlastenecké války je důležité dále obohacovat vojenské umění novými formami a způsoby uskutečňování rozhodného manévru. Při-

tom se musí projevovat vysoká tvůrčí činnost velitelů, štábů a vojsk, umění přelstít nepřítel, hledat nejúčinnější řešení.

Úspěch manévru závisí na utajení jeho uskutečnění. Růst prostorového rozmachu manévru, kterého se zúčastní velké množství sil a prostředků, možnost aktivní činnosti nepřítel proti našim vojskům — to vše klade výjimečně vysoké požadavky na operační maskování vojsk. Je důležité uchovat v tajnosti zámysl manévru a aktivně uskutečňovat opatření k dezinformaci nepřítel.

Mezi faktory, které podmiňují efektivnost palby, úderu a manévru, má prvořadý význam plné využívání vysokých morálně politických, bojových a psychologických vlastností vojáků. Je nezbytné mobilizovat vojáky k aktivní a rozhodné činnosti, plnému využívání možností zbraní a bojové techniky ke zničení nepřítel, dovednému vedení obchvatů a obejití k vedení překvapivých úderů na nepřítel.

Nakonec je důležité zdůraznit i **úlohu a význam pružného velení vojskům**, nutnost všestranné analýzy situace, hlubokého předvídání vývoje situace, umění vše dokonale zhodnotit, přesně propočítat a v případě potřeby i riskovat.

Správné chápání podstaty úlohy a místa palby, úderu a manévru, jejich vztahu a vzájemné spojitosti v operaci a boji, zjišťování tendencí jejich vývoje mají nejen teoretický, ale i praktický význam. Článek obsahuje jen některé aspekty této značně rozsáhlé a důležité problematiky. Její důkladné zkoumání je jedním z nejdůležitějších úkolů vojenské teorie.